

Förbandsrapport: Arméns Jägarbataljon (AJB)

Rapportens syfte

Efter Pliktrådets besök på AJB den 24 september redovisas här de intryck som gavs vid besöket.

Det finns två anledningar till att Pliktrådet skriver rapporter. För det första underlättar en rapport att minnas alla intryck från de förband som besökts och skapar även underlag för Pliktrådets stora slutrapport. Den andra anledningen är att Pliktrådet kan erbjuda feedback till det förband som besökts.

Om ni hittar något i denna rapport som är felaktigt eller illa underbyggt går det bra att ta kontakt med Malin Eidmann i Pliktrådet. Detta görs lättast genom att skicka ett mejl till malin.eidmann@pliktradet.se. Det går också att ringa på 070-848 61 29.

Begreppslista

FM	Försvarsmakten
AJB	Arméns jägarbataljon
TRM	Totalförsvarets rekryteringsmyndighet
FH	Försvarshälsan
PV	Personalvårdskonsulent
KB	Kompanibefäl
PB	Plutonsbefäl

Om Pliktrådet

Pliktrådet är det centrala medinflytandeorganet för totalförsvarspliktiga under grundutbildning. Rådet består av fem före detta värnpliktiga, där ledamöterna väljs vid den årliga Värnpliktskongressen. Pliktrådet företräder på nationell nivå samtliga värnpliktiga i Sverige och bedriver intresse- och rättighetsbevakning för deras räkning. Förbandsbesök är en viktig del i Pliktrådets löpande verksamhet.

Om rapporten

Pliktrådet tillser att detta dokument går ut till LMA/rekrythandläggare, förbandschef eller motsvarande funktion samt förtroendevalda värnpliktiga på relevant förband. LMA ansvarar i sin tur för att vidarebefordra rapporten till relevanta funktioner på förbandet och de Pliktrådet träffat under sitt besök samt till berört soldathem. Från och med att Pliktrådet skickat ut rapporten har förbandet två veckor att återkoppla på dess innehåll. Därefter gör rapporten publik genom att skickas ut brett inom Försvarsmakten, andra totalförsvarsmyndigheter, riksdagens försvarsutskott, regeringskansli och media.

Innehållsförteckning

Sammanfattning.....	3
Inledning.....	3
Organisation	3
Arbetsmiljö & säkerhet.....	4
Fysisk belastning	4
Psykisk hälsa	5
Försvarshälsan	5
Attityder.....	5
Utrustning.....	6
Avbruten utbildning.....	6
Resor.....	7
Väntetid	7
Ofullständiga resor	7
Boendemiljö & vistelseutrymmen.....	8
Hållbarhet	8
Medinflytande.....	8
Information och mönstring	9
Avslutning	9

Sammanfattning

Pliktrådets sammantagna uppfattning är att det finns ett fåtal, men betydande, förbättringsområden kopplat till medinflytandet och kvaliteten på utbildningen. Vid Pliktrådets besök hade de värnpliktiga genomgått drygt en fjärdedel av sin värnplikt utan att de förtroendevalda fått utbildning i respektive uppdrag.

Under besöket uppdagades brister i materiel, vilket har en betydande roll i den värnpliktiges förmåga att ta till sig av utbildningen. På AJB utbildas jägarsoldater och vikten av ett väl fungerande bärsystem är av större betydelse än på de flesta andra förband. Att de värnpliktiga inte blivit tilldelade bärsystem i rätt storlek och i god tid innan övning påverkar utbildningen negativt och medför en högre risk för skador.

Slutligen tampas AJB med undermåliga reseförhållanden, vilka skiljer sig drastiskt från de flesta andra förband. Problematiken ter sig delvis i ofullständiga resor och delvis i långa väntetider. Administratören i skvadronsledningen visar en god vilja till att försöka lösa problematiken men uppger att hon har svårt att nå fram med budskapet till HKV.

Inledning

Pliktrådet besökte AJB när de värnpliktiga påbörjat sin 14:e vecka. Under besöket hade Pliktrådet möte med bataljonschef, skvadronchef, representant från FH, fritidskonsulent, rekrythandläggare, administratör samt förtroendevalda och värnpliktiga. Pliktrådet följde de värnpliktigas dagliga verksamhet och besökte logement, soldathem, gym och andra uppehållsrum som de värnpliktiga nyttjar.

Organisation

För att bli antagen som jägare vid AJB krävs att den värnpliktige genomgår en utökad mönstring med godkända resultat. Beroende på i vilken del, och på vilket sätt, den värnpliktige faller ur testerna kommer individen i samråd med en inskrivare erbjudas en plats på AJB, med annan befattning, eller en plats på annan ort eller förband.

Utifrån cirka 170–180 prövande påbörjade 152 värnpliktiga sin utbildning vid AJB.

Inryck skedde v. 26 och samtliga genomför 11-månadersutbildning.

Med hänsyn till det ökade antalet värnpliktiga genomför bataljonen ett organisations- och metodförsök. Stora revideringar har skett från frivillighetstiden, men även från fjolårets värnpliktskull. Målsättningen är att år 2025 utbilda 300 värnpliktiga; en dubblering från nuvarande antal.

Bataljonsledning medger att ökningen kommer innebära utmaningar och omprioriteringar, men att det inte rör sig om ogenomförbara åtaganden. Infrastrukturen medger ökning av den önskade storleken, däremot innebär densamma att upplägget för vinterutbildning med externa förband behöver överses. Under frivilligtiden har tillskottet av externa förband utgjort en betydande del av verksamheten på AJB.

Skvadronsledningens anser även de att ökningen är genomförbar. Däremot kan de redan i år se en tendens till framtida komplikationer. Exempelvis är det brist på materiel av betydande funktion, för att genomföra utbildningen utifrån rimliga förutsättningar.

Slutligen har det skett en förändring i de truppnära befälens arbetsuppgifter. Tidigare rörde det sig om ett upplägg om cirka 15 befäl per 30 rekryter. Det enskilda befälet ansvarade och genomförde specifika utbildningsmoment. Dagens upplägg ställer krav på ett större ansvarsområde och en bredare kompetens hos det enskilda befälet efterfrågas.

Arbetsmiljö & säkerhet

Fysisk belastning

Utbildningen på AJB är en av de mest fysiskt krävande inom Försvarsmakten och därav är risken för och förekomsten av belastningsskador större än vanligt. Trots detta har belastningsskador med tiden minskat procentuellt på förbandet. Detta härleds till en välfungerande belastningsstegring och i övrigt god hantering av fysisk belastning. Å andra sidan uppger representanter från FH att de lagt märke till en koppling mellan skvadronens brist lämpligt och korrekt anpassad materiel och belastningsskador. Något som även konstateras av befäl och värnpliktiga.

FH tar som exempel upp skador under första jägarövningen som kan härledas till fel storlek och felanpassade bärsystem. Det fanns inte tillräckligt många Ryggsäck 12 och framförallt inte tillräckligt många i mindre storlekar. Detta åtgärdades bland annat genom att materiel samlades ihop från befälens personliga utrustning och FH:s testutbud.

Ska det bedrivs seriös utbildning av soldater, inte minst jägarsoldater, måste det i god tid innan en övning tillses bärsystem i rätt storlek och då till samtliga. Det kan inte vara upp till befäl eller FH att lösa uppgiften. Det är inte gångbart att plikta in människor i en arbetsmiljö med så bristfällig tillgång till avgörande materiel att det leder till direkta skador.

Psykisk hälsa

Överlag verkar skvadronsledningen och FH anse psykisk hälsa vara viktig att prioritera. Psykisk hälsa beskrivs som väsentligt för att bibehålla ett gott stridsvärde och en god moral i gruppen. Därtill hänvisas ofta till vikten av en god värdegrund.

Psykolog finns inte på området utan de värnpliktiga hänvisas till I 19, Boden.

PV tycks ha ett gott samarbete med FH och har möjlighet att agera som socialt stöd och ”mellanhand” mellan de värnpliktiga och FH. Det är emellertid en ny tjänst och PV uppger att han önskar göra sig mer tillgänglig. Detta dels genom medverkan på FH:s fältmönstring och dels i allmänhet under första inrycksperioden nästa år.

Det sker ingen utbildning i psykisk hälsa för värnpliktiga. Detta ser vi i Pliktrådet som problematiskt. Vi menar att om de värnpliktiga får utbildning i de simplaste moment, såsom att tvätta händerna, bör de även utbildas i psykisk hälsa, gärna inkluderat stresshantering och kamrathjälp. Med hänsyn till en växande andel psykisk ohälsa bland unga i samhället, i kombination med en stressande miljö under utbildningen, måste psykiskt välmående ses som en prioriterad del i verksamheten.

Försvarshälsan

Pliktrådet får intrycket av att det råder ett mycket gott samarbete mellan FH och utbildningsskvadronen. FH tycks vara väl insatt i utbildningens förfaranden och ha en god insyn i de värnpliktigas dagliga verksamhet. FH visar en lösningsorienterad inställning och ett gott engagemang genom att stödja verksamheten i områden, trots att dessa inte ligger i direkt linje med deras arbetsuppgifter. Det tydligaste exemplet på detta är att de bistår utbildningsskvadronen med eget testmateriel.

Vi ser som sagt positivt på att FH visar en god vilja att lösa tillkortakommanden, däremot ställer vi oss mycket kritiska till att FH drivs till att ta sig an denna uppgift.

Attityder

Skvadronsledningen uppger att de har haft en del problematik med attityd och jargong värnpliktiga sinsemellan. Under fjolårets GU-kull förekom sexuella trakasserier, men något sådant har inte uppdagats i år.

Stundvis upplevs dock en hård jargong och bemötande värnpliktiga sinsemellan. Som exempel gavs marschvisor och destruktiva soldatstereotypiska beteenden. Från de värnpliktiga framkom även en del oönskade beteenden från befälens sida.

Överlag upplevde Pliktrådet emellertid ett gott bemötande, både värnpliktiga sinsemellan och från befäl. Ett truppnära befäl beskrev att med hänsyn till hur hårt de värnpliktiga pressas fysiskt så finns ingen mening med att vara ”hård-dum”. Detta bekräftades av de värnpliktiga som beskrev befälen som ”hårda men rättvisa”.

Vi upplevde att problemet med jargong hanteras öppet inom skvadronsledningen och aktivt motverkas genom värdegrundsarbete inför och under utbildning. Det ser vi som något positivt och önskar ett fortsatt utvecklat arbete. Framförallt önskar vi en satsning mot truppnära befäl, i synnerhet oerfarna befäl, och mot värnpliktiga då det tycks vara främst bland dessa som problematiken förefaller.

Utrustning

Skvadronsledningen uppger att de har stött på en del motgångar när det kommer till materieltillförsel. Nedan listas den brist på materiel som utgjort en större utmaning än vad de anser vara rimligt.

- Brist i antal handdukar
- Avsaknad av kompass på utrustningskortet
- Gemensam plutonsmateriel, såsom radio, saknas
- Brist i antal och storlekar av bärsystem 12
- Känga 90

Känga 90 delas ut vid introhelg tillsammans med en träningsplan. Skvadronsledningen önskar dock att det vid introhelgen kan provas ut alternativ till Känga 90.

Samtliga värnpliktiga tilldelas alternativ sula och om komplikation med denna uppstår finns ytterligare en sula att prova. Om denna sula innebär komplikation kan känga 08 tilldelas. Känga 08 är däremot problematisk i det kalla klimatet. Då den släpper in betydligt mer fukt medför hög risk för köldskada.

Avsteg beviljas för att köpa egen känga, dessutom kan den värnpliktige i samråd med FH beviljas ersättning för egenköpt känga, om sjukgymnast eller läkare skrivit rekommendation för detta.

Pliktrådet ser positivt på AJB:s hantering av problematiken med kängor.

Pliktrådet önskar utveckling av detta system, framförallt central styrning, men förbundet har vidtagit åtgärder som visar på en lösningsorienterad inställning. AJB ligger i framkant med detta, i jämförelse med andra förband.

Avbruten utbildning

Vecka 26 ryckte 152 värnpliktiga in. Vecka 39, när Pliktrådet besökte AJB, var 145 av dessa kvar. Ytterligare två av dessa 145 skulle avbryta utbildningen dagen därpå. Dåvarande avgångar visade 4,6 %.

Rekrythandläggarna uppger att det i år råder en förhöjd andel avbrott med medicinsk orsak. Detta i jämförelse med tidigare år. Andelen avbrott av medicinska skäl låg vid besöket på 57 %. Däremot är dessa siffror tagna från statistik utifrån samtliga värnpliktiga på I 19, i vilken AJB endast är en mindre del. Det kan därför inte dras några slutsatser gällande huruvida denna förhöjda andel medicinska avbrott råder på AJB specifikt.

Däremot medger rekrythandläggare, PV och FH att det förekommit en förhöjd andel värnpliktiga med gamla skador i jämförelse med både fjolårets värnpliktskull och tidigare år under frivilligtiden. Orsaken till detta kan inte besvaras.

Utöver medicinska skäl angavs vapenfrihet och psykologiska skäl.

Rekrythandläggarnas uppfattning är att avskiljande och granskningsnämnd genomförs korrekt och smidigt på förbundet. AJB brukar en metod där ärendet granskas noga vid förarbetet, innan det tas till granskningsnämnd. Inblandade parter är då överens om och införstådda med den troliga utkomsten innan nämnden i fråga initieras. Därefter utgör nämnden endast formalia.

De förtroendevalda anser dock att avskiljanden stundvis inte har hanterats tryggt för individen och dess kamrater.

Resor

Problematiken gällande resor ter sig i två delar: orimligt långa väntetider och ofullständiga resor. Detta skapar frustration och sänkt motivation för den värnpliktige samt innebär att kraven i förordningen om förmåner till totalförsvarspliktiga inte uppfylls.

Väntetid

I dagsläget har FM inte upphandlingsavtal med alla resebolag. Detta innebär komplikationer för de som ska ta sig från Arlanda till Stockholm C och sedan vidare. Resan mellan Arlanda och Stockholm C kan endast bokas via SJ och dessa tåg går sällan. Enligt värnpliktiga kan detta innebära väntetid i upp till 5 timmar och därefter ytterligare väntetid på Stockholm C för fjärrtåg. De värnpliktiga uppger att de ofta väljer andra resealternativ och att detta inte är ekonomiskt hållbart med tanke på deras inkomst.

Ofullständiga resor

Värnpliktiga och administratören uppger att en del värnpliktiga inte får fullständiga resor. Detta sker om tåg ställs in och värnpliktiga istället tar buss. Resejouren kan inte koppla en taxi till buss och därav slutar resan vid hållplatsen. I andra fall är taxi inte upphandlat på den ort som behövs och den värnpliktige som bor flera mil från närmsta hållplats/station förväntas lösa resterande resa från hållplats/station till hemmet själv.

Ett tredje scenario är om den värnpliktige efter en stunds väntan inser att taxi inte dyker upp. Resejouren kan inte boka en ny taxi då det passerat för lång tid sedan det anslutna tåget ankom till stationen.

Sammanfattningsvis måste det nuvarande förfarandet ses över så att resejouren får mer handlingsfrihet och kan tillse att samtliga värnpliktiga får ta del av de förmåner de har rätt till enligt Förordning (1995:239) om förmåner till totalförsvarspliktiga:

3. kap. Resor - Resor under tjänstgöring

”3 § En totalförsvarspliktig som fullgör grundutbildning som är längre än 60 dagar har rätt till en fri resa varje tjänstgöringsfri helg till och från den plats inom landet där han eller hon är folkbokförd eller vistas stadigvarande”.

Boendemiljö & vistelseutrymmen

De värnpliktiga bor i logement om tio personer med ett mindre uppehållsrum, våtutrymme, förvaringsutrymme samt städskrubb.

Soldathemmet är beläget inom garnisonsområdet och är lättillgängligt dygnet runt. Hemmet har ett rymligt uppehållsrum och erbjuder ett brett utbud, såsom bio, pingis, bibliotek och sällskapsspel.

Gymmet är aningen trångt men har i övrigt ett gott utbud av redskap. Därutöver finns spinningssal och en rymlig idrottshall med klättervägg.

Sammanfattningsvis finns inga större anmärkningar. Det är rymliga och fräscha lokaler, med bra logement och soldathem samt goda möjligheter att upprätthålla fysisk aktivitet.

Hållbarhet

Möjlighet till sopsortering finns på varje logement samt gemensam källsortering för skvadronen. Dessa blir dock snabbt överfulla. Papperskorg töms av hygieniska skäl varje dag, oavsett hur mycket den innehåller.

Medinflytande

De värnpliktiga hade vid besöket genomgått tre månaders utbildning, utan att utbildningen för förtroendevald, skyddsombud och representant för kvinnligt nätverk genomförts. Att det vid besöket hade förflutit mer än en fjärdedel av de värnpliktigas utbildning utan att representanterna har fått adekvat förutsättning för att fullgöra sina uppdrag ser vi synnerligen allvarsamt på och kommer att följa upp. Detta står i direkt konflikt med förordningen för medinflytande.

Vid samtal med de förtroendevalda framgår det att det bland dem råder stor oklarhet och förvirring kring vad deras uppdrag innebär samt att det sällan förekommer tillräcklig tid för att genomföra sina uppdrag.

Plutonens timme hålls en gång per tjänsteperiod, vilken oftast tar sig i 10 dagar. De värnpliktiga uppger att denna verksamhet inte prioriteras och att kortfattad (10–15 min) eller utebliven plutonens timme ofta förekommer. Även detta är något vi anser bör prioriteras bättre på skvadronen och kan mycket väl bero på avsaknaden av samordnare för medinflytandet och den uteblivna utbildningen.

Information och mönstring

Bataljonsledning med flera efterfrågar KB och PB med 15-månadersutbildning vardera.

I allmänhet råder ett gott samarbete mellan TRM och AJB. Värnpliktiga, skvadronsledning och befäl anser dock det vara problematiskt att handläggare vid TRM utlovar befattningar de i realiteten inte kan erbjuda. Det rör sig framförallt om en beskrivning av befattningen gruppchef som en definitiv befattning, när denna i själva verket endast är en bedömning i lämplighet.

Avslutning

Pliktrådet hoppas att vi med denna rapport har förmedlat våra intryck på ett konstruktivt sätt. Vi blev mycket väl mottagna under besöket, vilket var präglat av ett transparent och samarbetsvilligt klimat. Vi har förhoppningar om, och ser fram emot, ett fortsatt gott samarbete mellan Pliktrådet och Arméns jägarbataljon.

Tack för ett givande besök,

Malin Eidmann

Kommunikationsansvarig

Lisa Holmqvist

Arbetsmiljö- och säkerhetsansvarig